

Deelprogramma 'Oversterfte in Nederland 2020-2021'

Programmavoorstel

Vervolgprogrammering COVID-19

Deelprogramma 'Oversterfte in Nederland 2020-2021'

Juni 2022

Colofon

ZonMw stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie
Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis – om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdopdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO.

Voor meer informatie over het programma COVID-19 kunt u contact opnemen met het secretariaat via e-mail COVID19@ZonMw.nl of telefoon +31 70 5150313 .

Auteur: ZonMw
Datum: Mei 2022

ZonMw
Laan van Nieuw Oost-Indië 334
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Tel. 070 349 51 11
www.zonmw.nl
 info@zonmw.nl

Sociale media

- www.facebook.com/zonmwNL
- www.twitter.com/zonmw
- www.linkedin.com/company/zonmw
- www.youtube.com/ZonMwTV

Inhoud

1	Aanleiding	4
2	Doel en kaders van het deelprogramma	5
	2.1 Doel.....	5
	2.2 Kader	5
	2.3 Opdrachtschrijving	5
3	Inrichting van het programma	6
	3.1 De klankbordgroep	6
	3.1.2 Bijeenkomsten klankbordgroep	6
	3.2 De begeleidingscommissie	6
	3.2.1 Onderzoeksagenda	7
4	Werkwijzen en procedures	8
	4.1 Procedure subsidieoproep.....	8
	4.2 Procedure opdrachtverstrekking.....	8
	4.3 Monitoring en begeleiding gehonoreerde projecten	8
	4.4 Planning	9
	4.5 Begroting	9
5	Communicatie en implementatie	10
	5.1 Communicatie	10
	5.2 Implementatie	10
6	Open science en FAIR data.....	11
	6.1 Open Access publicatie	11
	6.2 Fair data en datamanagement	11
	6.3 Begroting FAIR data-activiteiten	11

Bijlagen

A	Opdrachtbrief VWS.....	12
B	Samenstelling Klankbordgroep.....	17
C	Samenstelling Begeleidingscommissie	17

1 Aanleiding

Tijdens de COVID-19 pandemie zijn meer mensen overleden dan verwacht. Op basis van de voorlopige jaarcijfers berichtte [het CBS](#) dat er in 2021 bijna 171 duizend mensen overleden, 16 duizend (10 procent) meer dan verwacht voor die periode. Deze 10% wordt door het CBS beschouwd als 'oversterfte' omdat de daadwerkelijke sterfte hoger ligt dan de verwachte sterfte. Sinds 2009 vindt monitoring door het RIVM met gegevens van het CBS plaats en niet eerder was de oversterfte zo hoog als in het jaar 2021. De mogelijke impact en gevolgen van COVID-19 in relatie tot oversterfte in Nederland is momenteel onduidelijk en vraagt om nieuwe inzichten op basis van academisch onderzoek.

Op 2 december jl. is [motie 1617](#) (van het lid Omtzigt) aangenomen. De motie vraagt zo snel mogelijk academisch onderzoek te laten starten naar de redenen en oorzaken van oversterfte in de periode van maart 2020 tot en met november 2021. In de Stand van Zakenbrief COVID-19 van 14 januari jl. heeft Minister Kuipers toegezegd onderzoek te laten uitvoeren naar de redenen en oorzaken van oversterfte in de periode 2020-2021. Dit onderzoek is uitgevoerd door het RIVM en het CBS. Daarnaast wordt verder onderzoek, uitgevoerd door onafhankelijke academici, gestimuleerd in samenwerking met ZonMw.

In de brief van de regering op 14 januari jl. over de [Stand van zaken Covid-19 en 138e OMT advies](#), heeft de minister van VWS een toelichting gegeven over de genomen stappen naar aanleiding van de motie Omtzigt (1617) en het debat op 20 december 2021 (hoofdstuk 19, pagina's 50-53). Ook heeft de minister [antwoorden gegeven op Kamervragen](#) over 'stand van zaken COVID-19' en het '138e OMT advies'.

De motie wordt uitgewerkt in drie verschillende trajecten. In traject 1 ([achtergrondartikel](#) 'Ontwikkelingen in sterfte in 2020 en 2021', 16-02-2022 gepubliceerd) en traject 2 (aanvullend onderzoek, looptijd t/m juni 2022) doen het CBS en het RIVM onderzoek naar de redenen en oorzaken van oversterfte op basis van beschikbare data. ZonMw heeft de opdracht gekregen om een onafhankelijke klankbordgroep in te richten ter ondersteuning van deze twee trajecten. Deze opdracht is onderdeel van dit deelprogramma en wordt in hoofdstuk 3 verder uitgewerkt.

In traject 3 zal ZonMw middels een subsidieprogramma onafhankelijke academische wetenschappers in de gelegenheid stellen onderzoek te doen. ZonMw zal een beoordelings- en begeleidingscommissie instellen om dit programma te ondersteunen.

Traject 1 en 2 zijn al van start gegaan. Voor de uitvoering van traject 1 zijn databronnen binnen het CBS (demografische informatie) en het RIVM (vaccinatie register) gecombineerd. Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de mate van oversterfte. Tegelijkertijd is voor traject 2 een plan van aanpak opgesteld om betere en meer actuele data te verwerven om de oversterfte en doodsoorzaken te kunnen monitoren. Hierbij is het streven om zorginformatie, testdata en vaccinatiedata op een veilige manier beschikbaar te stellen voor academische analyses naar oversterfte door derden (traject 3).

2 Doel en kaders van het deelprogramma

2.1 Doel

Het hoofddoel van het programma is meer inzicht creëren in de oorzaken en gevolgen van oversterfte in de periode 2020-2021. Om dit doel te bereiken richt ZonMw als eerste een klankbordgroep op ter ondersteuning van traject 1 en 2. De klankbordgroep reflecteert en adviseert over de analyses en uitkomsten van het RIVM en CBS. Als tweede richt ZonMw een begeleidingscommissie op die zich zal richten op het ontwikkelen van een onderzoeksagenda en werkzaamheden behorende bij het derde traject. Tevens wordt, in het kader van pandemische paraatheid en 'lessons learned' van de COVID-19 pandemie, onderzocht hoe oversterfte in toekomstige pandemieën verminderd of vermeden kan worden. Hypotheses die bestaan over de impact van de maatregelen kunnen in onafhankelijk onderzoek mogelijk bevestigd of verworpen worden. Op basis van de opgedane inzichten kunnen in een volgende fase van een pandemie (beleids)keuzes gemaakt worden

In dit programma draait het hoofdzakelijk om onderzoek naar oversterfte tijdens de coronapandemie. Echter, onderzoeksresultaten zijn ook bruikbaar voor een potentiële pandemie van andere aard.

2.2 Kader

Het onderwerp 'Oversterfte in Nederland 2020-2021' is dusdanig breed dat een afbakening van groot belang is. Deze afbakening zal plaatsvinden in de vorm van een onderzoeksagenda waarin de belangrijkste kennishiaten worden geprioriteerd. Het opstellen en prioriteren van verschillende onderwerpen is een taak van de begeleidingscommissie (zie hoofdstuk 3). De onderzoeksagenda zal ten grondslag liggen aan het uitwerken en specificeren van de verschillende oproepen die binnen dit programma door ZonMw worden opgesteld.

2.3 Opdrachtomschrijving

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft ZonMw verzocht een programmavoorstel te schrijven voor een deelprogramma 'Oversterfte in Nederland in de periode 2020-2021' (zie bijlage A – opdrachtbrief VWS). Het ministerie van VWS heeft € 2 miljoen beschikbaar gesteld voor uitvoering van dit programma. Dit programma valt onder het overkoepelende vervolgprogramma COVID-19.

Ter ondersteuning van trajecten 1 en 2 heeft ZonMw het verzoek gekregen een onafhankelijke klankbordgroep in te richten die advies uitbrengt over de resultaten van traject 1 en het plan van aanpak voor traject 2. ZonMw fungeert als het secretariaat van de klankbordgroep en faciliteert de bijeenkomsten.

Zoals gesteld in de opdrachtbrief van VWS wordt een wetenschappelijke begeleidingscommissie ingesteld (zie hoofdstuk 3). Verder zal ZonMw een deel van de beschikbare middelen inzetten om een subsidieregeling in te richten voor onafhankelijke wetenschappelijke onderzoek naar oversterfte in de periode 2020-21.

3 Inrichting van het programma

In dit hoofdstuk wordt stap voor stap beschreven welke acties worden ondernomen en, vanwege de geboden haast, al zijn ondernomen ten aanzien van het opzetten en inrichten van het programma 'Oversterfte in Nederland 2020-2021'. Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven heeft ZonMw de opdracht gekregen een klankbordgroep in te stellen als raadgever ten behoeve van traject 1 en 2. In dit hoofdstuk zal eerst het proces rondom de totstandkoming van de klankbordgroep worden beschreven. Vervolgens komen de begeleidingscommissie en de verschillende (onderzoeks)lijnen van het programma aan bod.

3.1 De klankbordgroep

De klankbordgroep heeft een raadgevende rol ten opzichte van het onderzoek dat wordt uitgevoerd door het RIVM en CBS in traject 1 en 2. De klankbordgroep is een onafhankelijke groep van experts die door ZonMw zijn samengebracht met als doel de kwaliteit en relevantie van het onderzoek naar oversterfte te vergroten. De inbreng van de klankbordgroep is niet bindend bij de besluitvorming van het CBS en het RIVM. Deze instanties blijven eindverantwoordelijk voor de uiteindelijke beslissingen omtrent het onderzoek.

De klankbordgroep is samengesteld uit 16 leden met verschillende wetenschappelijke achtergronden. De aanwezige expertises zijn epidemiologie, demografie, politicologie, public health, medische informatiekunde, data-science, statistiek, psychologie, geneeskunde, farmacologie, pathologie en gezondheidszorgonderzoek. Het ministerie van VWS heeft de voorzitter van de klankbordgroep aangedragen en ZonMw heeft een vicevoorzitter benoemd. Een overzicht van de leden is te vinden in bijlage B.

ZonMw fungeert als het secretariaat van de klankbordgroep. Op de speciaal ingerichte [pagina](#) omtrent oversterfte op de website van ZonMw wordt transparant gecommuniceerd over de activiteiten van de klankbordgroep. Tevens is deze pagina het officiële communicatie kanaal van de klankbordgroep en de plek waar relevante documenten, zoals notulen en samenvattingen, worden gepubliceerd.

3.1.2 Bijeenkomsten klankbordgroep

In vier bijeenkomsten wisselen de klankbordgroep en de onderzoekers van het RIVM en het CBS van gedachten. Tijdens de bijeenkomsten wordt er met name input geleverd voor het plan van aanpak en een reactie gegeven op de voorlopige resultaten die door het CBS en RIVM worden gepresenteerd. De klankbordgroep heeft speciale aandacht voor thema's zoals methodologie, kwaliteit van de data, interpretatie van de uitkomsten, transparantie en communicatie.

3.2 De begeleidingscommissie

Voor de uitvoering van het subsidieprogramma voor traject 3 stelt het ZonMw bestuur een programmacommissie in. Op verzoek van VWS fungeert de programmacommissie tegelijkertijd als begeleidingscommissie. De commissie wordt bemenst door onafhankelijke experts en adviseert het ZonMw bestuur over toekenning van subsidies en andere voor het programma relevante zaken. Van de begeleidingscommissie wordt een lid afgevaardigd als lid van de koepelcommissie COVID-19.

Bij de samenstelling van de commissie is rekening gehouden met verschillende gevraagde expertises: demografie, gedrag, statistiek, epidemiologie, geriatrie en gezondheid. De begeleidingscommissie voor het derde oversterfte traject is net zoals de klankbordgroep onafhankelijk maar heeft tevens een adviserende rol richting het bestuur van ZonMw.

De begeleidingscommissie zal gevraagd worden:

- zorg te dragen voor het opstellen van de onderzoeksagenda
- prioriteiten binnen het programma vast te stellen en zorg te dragen voor de programmering
- te adviseren bij het opstellen van de subsidieoproep
- ontwikkelingen te signaleren die belangrijk zijn voor het programma en waar nodig advies uit te brengen aan het bestuur van ZonMw.
- subsidieaanvragen te beoordelen op relevantie, kwaliteit en haalbaarheid
- te adviseren bij het monitoren van projectvoortgang en het bewaken van de kwaliteit

De leden van de commissie functioneren op persoonlijke titel. Bij de samenstelling van de begeleidingscommissie wordt rekening gehouden met de ZonMw '[Code omgang met persoonlijke belangen](#)'. De commissie wordt door het ZonMw-bureau ondersteund. Een overzicht van de leden van de begeleidingscommissie is te vinden in bijlage C.

3.2.1 Onderzoeksagenda

De eerste taak van de begeleidingscommissie is het opstellen van een onderzoeksagenda waarin de belangrijkste kennisvelden worden geïnventariseerd, gestructureerd en geprioriteerd. Door middel van gedachtewisseling tussen de begeleidingscommissie, klankbordgroep en onderzoekers van zowel het CBS als het RIVM worden de perspectieven van verschillende experts geïnventariseerd. De uitkomst van dit proces dient als startpunt voor de ontwikkeling van de onderzoeksagenda. Tijdens het vervolgproces zal de begeleidingscommissie de agenda structureren en beoordelen welke onderwerpen de hoogste prioriteit hebben. ZonMw zal de commissie in dit proces ondersteunen met specifieke expertise rondom opstellen van onderzoeksagenda. Deze expertise wordt extern aangetrokken.

In deze onderzoeksagenda dient ten minste te worden opgenomen:

- Een systematische literatuuranalyse naar oversterfte in de periode 2020-2021, inclusief een internationale vergelijking
- Empirisch onderzoek naar de mogelijke oorzaken van oversterfte in Nederland, met behulp van a) data die beschikbaar worden gesteld door het CBS en het RIVM en/of b) kwalitatief onderzoek naar de ervaringen en inzichten van specifieke groepen als bijvoorbeeld nabestaanden, zorgverleners en experts.

4 Werkwijzen en procedures

In dit hoofdstuk worden de werkwijzen en procedures die betrekking hebben op traject 3 beschreven. Het onderzoeksprogramma wordt opgezet aan de hand van drie programmalijnen:

- *Lijn 1:* Een systematische literatuuranalyse naar oversterfte in de periode 2020-2021 inclusief een internationale vergelijking (opdracht)
- *Lijn 2:* Onafhankelijk academisch onderzoek naar oversterfte in de periode 2020-2021 op basis van bestaande databronnen buiten die van het RIVM en de GGD/GHOR.
- *Lijn 3:* Onafhankelijk academisch onderzoek naar oversterfte in de periode 2020-2021 op basis van bestaande databronnen van het RIVM en de GGD/GHOR

Deze programmalijnen komen voort uit de eerste bijeenkomsten van de begeleidingscommissie en de daaruit voortgevloeide onderzoeksagenda. De lijnen staan in chronologische volgorde. Er wordt gestart met een systematische literatuuranalyse en lijn 2. Na het inrichten van de toegang tot de data voor onderzoekers kan lijn 3 starten. Voor lijn 2 en 3 moet ook worden opgemerkt dat het gaat om kortlopend onderzoek, tussen de 6 en 9 maanden, waarbij gebruik wordt gemaakt van reeds beschikbare data waarop (aanvullende) analyses worden uitgevoerd. Er vindt geen nieuwe dataverzameling plaats.

4.1 Procedure subsidieoproep

De subsidierondes (lijn 2 en 3) worden opengesteld voor bottom-up indiening met een duidelijke thematische afbakening. Deze afbakening wordt afgeleid van de onderzoeksagenda per bovengenoemde lijn. Aanvragen kunnen worden gedaan door onderzoekers verbonden aan onderzoeksinstellingen en hoge scholen. Onderzoekers verbonden aan het RIVM of CBS zijn uitgesloten voor het indienen van een aanvraag.

De rondes worden gedurende korte tijd (4 weken) opengesteld voor het indienen van aanvragen binnen de geprioriteerde thema's. Hierbij wordt gebruikgemaakt van een procedure waarbij referenten de kwaliteit en relevantie beoordelen. De begeleidingscommissie is verantwoordelijk voor het eindoordeel met inachtneming van het wederhoor. Indien het beschikbare budget niet toereikend is om alle voor honorering in aanmerking komende voorstellen te honoreren maakt de begeleidingscommissie een prioriteringsvoorstel. De commissie adviseert het ZonMw-bestuur over de te honoreren aanvragen. Het ZonMw-bestuur besluit over de toekenning.

4.2 Procedure opdrachtverstrekking

Het uitzetten van de systematische literatuuranalyse verloopt middels een opdracht. ZonMw inventariseert bij de begeleidingscommissie naar mogelijke relevante partijen die in staat zijn om op korte termijn een systematische literatuuranalyse inclusief internationale vergelijking uit te voeren. Aan de gegadigden die voldoen aan de geschiktheidseisen van de commissie zal de opdracht worden verstrekt.

4.3 Monitoring en begeleiding gehonoreerde projecten

Ondersteund door ZonMw zal de begeleidingscommissie de projecten monitoren. De tussenrapportages en het eindrapport worden van commentaar voorzien en een onafhankelijk oordeel wordt gegeven over het eindrapport. Hierin wordt opgenomen hoe de projectgroep is omgegaan met het commentaar van de begeleidingscommissie op de concept-eindrapportage. Indien noodzakelijk wordt er een midterm-meeting georganiseerd om voortgang van de projecten te bespreken.

Daarnaast zal de commissie, wederom met ondersteuning van ZonMw, een beknopte evaluatie van het proces, alle gehonoreerde projecten en resultaten uitvoeren. Hierover zal de commissie een advies uitbrengen aan het bestuur van ZonMw ten behoeve van het ministerie van VWS.

4.4 Planning

Onderstaande oproep planning betreft lijnen 1 en 2.

Planning voor lijn 3 (onderzoek met het RIVM en de GGD/GHOR data) zal worden gemaakt nadat meer inzicht is in inrichten van toegang tot data procedure.

Onderzoeksagenda en onderzoeksprogramma uitwerken	mei - juni 2022
Subsidieoproep open	juli – september 2022
Beoordelen aanvragen	eind september 2022
Start gehonoreerde onderzoeken	oktober 2022
Bespreken tussenresultaten	januari 2023
Beoordelen eindresultaten en eindverslag	maart 2023

4.5 Begroting

Voor het programma is totaal van €2.000.000 beschikbaar gesteld met een liquiditeitsprognose van €1.500.000 in 2022 en €500.000 M in 2023.

Programma lijn 1 (literatuur/internationaal)	€ 60 000
Programma lijn 2 (oversterfte niet cbs/rivm data)	€ 720 000
Programma lijn 3 (oversterfte cbs/rivm data)	€ 720 000
Communicatie en implementatie	€ 50 000
Beheerskosten commissies/vacatie	€ 50 000
Overige beheerskosten	€ 100 000
Beheerskosten personeel	€ 300 000

Het deelprogramma kent een relatief hoog aandeel programmakosten ten opzichte van de middelen die gereserveerd zijn voor de subsidieregeling. De reden hiervoor is het inrichten van twee commissies, de klankbordgroep en begeleidingscommissie. Daarnaast dient de begeleidingscommissie een onderzoeksagenda te ontwikkelen. Deze trajecten vereisen extra middelen voor vacatie en inzet van het bureau ZonMw (inclusief externe expertise) voor ondersteuning.

5 Communicatie en implementatie

5.1 Communicatie

Via de [ZonMw website](#) wordt er transparant gecommuniceerd over het proces van de klankbordgroep, het opstellen van de onderzoeksagenda en het subsidietraject. Via de website worden samenvattingen en notulen van zowel de klankbordgroep als de begeleidingscommissie gepubliceerd. Ook relevante documenten van externe partijen, zoals van het CBS en het RIVM, worden ook op deze pagina weergegeven.

Resultaten van de projecten uit de subsidieronde voor onafhankelijk onderzoek naar oversterfte kunnen worden gedeeld met relevante stakeholders en beleidsmakers. Tevens kunnen de resultaten worden uitgelicht in bijvoorbeeld een nieuwsbrief, op onze website of op sociale media.

5.2 Implementatie

In dit deelprogramma is specifiek aandacht voor de doorgeleiding en implementatie van nieuwe en recent ontwikkelde kennis op het gebied van oversterfte naar beleid, onderwijs, onderzoek en praktijk. Noodzakelijk vervolgonderzoek op succesvolle resultaten wordt al gedurende lopend onderzoek in kaart gebracht en waar passend ondersteund. Daarnaast ontstaat inzicht in wat klaar moet staan in het systeem (vergoeding, financiering, richtlijnen) voor voorspoedige doorgeleiding van de resultaten.

Projecten die ZonMw financiert moeten impact hebben. Op onze website leggen we uit wat impact is, hoe we werken aan het realiseren en aantonen ervan en wat we van projectleiders verwachten. Meer informatie vindt u op [de ZonMw-webpagina Impact versterken](#).

6 Open science en FAIR data

ZonMw stimuleert Open Science zodat resultaten en data uit ZonMw-gefinancierde projecten zo snel mogelijk beschikbaar komen voor onderzoek en innovatie op het gebied van gezondheid en zorg.

Aan het begin van de pandemie hebben ZonMw en NWO de openheid nog eens onderstreept door het *'statement on sharing research findings and data in public health emergencies'* te steunen. ZonMw heeft vervolgens met het COVID-19-programma in 2020-2021 nieuwe ontwikkelingen mogelijk gemaakt om data FAIR te maken. In het programma omtrent oversterfte wordt hier op voortgebouwd. Meer informatie staat op Open Science in COVID-19 research (in Engels).

6.1 Open Access publicatie

Alle publicaties voortkomend uit wetenschappelijk onderzoek dat geheel of gedeeltelijk is gesubsidieerd binnen dit ZonMw-programma dienen onderzoekers onmiddellijk (zonder embargo) Open Access beschikbaar te stellen met een open licentie. Zo delen we zo snel mogelijk nieuwe kennis die kan bijdragen aan de verbetering van de volksgezondheid.

De kosten voor volledig gouden Open Access publicaties vergoedt ZonMw tot een maximum bedrag van € 5000,- per project, conform Europese en overige wet- en regelgeving. Onmiddellijk Open Access publiceren via andere routes dan de volledig gouden route is ook toegestaan, maar hiervoor stelt ZonMw geen financiële middelen beschikbaar. Meer informatie over de randvoorwaarden voor Open access publiceren komt beschikbaar bij de uitvoering van het programma.

6.2 Fair data en datamanagement

Data moeten beschikbaar komen voor het verifiëren van onderzoeksresultaten, voor toekomstig onderzoek en/of de onderbouwing van beleid. Data moeten daarvoor herbruikbaar worden gemaakt m.b.v. datamanagement en zoveel als mogelijk volgens de FAIR principes. Deze aanpak geldt ook voor andere bronnen waarmee onderzoek wordt gedaan, zoals o.a. biologische materialen, software, beeldmateriaal en geluidsopnamen.

Met de toepassing van de FAIR principes beoogt ZonMw dat tenminste de metadata – en zoveel als mogelijk ook de data - bruikbaar worden voor zowel mens als computer ('machine actionable'). Dat resulteert onder meer in een verbeterde uitwisselbaarheid met andere databronnen en biedt in de toekomst mogelijkheden voor analyses m.b.v. kunstmatige intelligentie.

In het programma over Oversterfte wordt gebruik gemaakt van de COVID-19 specifieke 'machine-actionable' metadataschema's (M4M) voor een gestandaardiseerde en computer leesbare beschrijving van data en andere bronnen voor onderzoek. De informatie die op basis van deze metadata beschikbaar komt, is 'human-readable' te vinden op het COVID-19-dataportaal van Health-RI. Via het dataportaal is een verzoek te doen bij de onderzoeksgroep om toegang te krijgen tot de data. Dit is een eerste stap in de verbeterde vindbaarheid en toegang tot bestaande data. Intussen werken Health-RI en GO FAIR Foundation in nationaal en internationaal verband aan de uitbreiding van toepassingen en verdere verbetering van de aanpak om data FAIR te maken en de verdere ontwikkeling van het dataportaal. Door de samenwerking van ZonMw met deze partijen, kan het programma over Oversterfte direct profiteren van de komende innovaties.

6.3 Begroting FAIR data-activiteiten

De kosten voor FAIR data zijn op programmaniveau en op projectniveau. Op programmaniveau kan het bijvoorbeeld gaan over de verdere uitbreiding van de M4M metadataschema's (denk aan gecontroleerde terminologie die betrekking heeft op oversterfte). Op projectniveau gaat het erover dat een projectgroep voldoende budget begroot om data FAIR te maken en voor langere termijn beschikbaar te houden. Daarbij moet ook worden gedacht aan de inzet van een datasteward. Afhankelijk van hoe data-intensief een project is, moet rekening worden gehouden met een reservering van ongeveer 5% van het projectbudget.

7 Bijlagen

A Opdrachtbrief VWS

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Aan het bestuur van ZonMw
 Postbus 93245
 2509 AE DEN HAAG

Datum **06 APR. 2022**
 Betreft **Opdracht tot opzetten van addendum op deelprogramma COVID-19-vaccinatie en het opzetten van een deelprogramma om inzichten te verkrijgen naar de redenen en oorzaken van oversterfte ten tijde van de coronapandemie**

Geacht bestuur,

Met waardering kijk ik naar de inspanningen die u doet om het COVID-19 onderzoek vanuit ZonMw mogelijk te maken. Met deze brief vraag ik u twee extra activiteiten op te zetten: 1) een addendum op het huidige deelprogramma COVID-19-vaccinaties te ontwikkelen en 2) een deelprogramma op te zetten om inzichten te verkrijgen naar de redenen en oorzaken van oversterfte ten tijde van de coronapandemie. Dit deelprogramma behelst het door ZonMw instellen van een klankbordgroep en een wetenschappelijke begeleidingscommissie, evenals het uitzetten van oproepen tot en het faciliteren van, middels subsidieverstrekingen, onderzoek door academici met betrekking tot oversterfte tijdens de coronapandemie. Dit deelprogramma kan opgestart worden onder het algemene COVID-19 onderzoeksprogramma.

1. addendum op het huidige deelprogramma COVID-19-vaccinaties
 Eerder dit jaar heeft een commissie met gerenommeerde experts (infectiologen, vaccinologen, virologen, immunologen, klinici in COVID-19 zorg) recent urgente vaccinatie-gerelateerde onderwerpen geprioriteerd die belangrijk zijn voor de vaccinatiestrategie in Nederland (en de rest van de wereld). Op deze onderwerpen is momenteel onvoldoende kennis. Hierbij is aangegeven dat er kennishiaten zijn m.b.t. de vaccinatiestrategie bij zeer kwetsbare kinderen (erfelijke bloedziekten en kanker), het immunologisch geheugen (hoe lang duurt bescherming na vaccinatie, o.a. bij kwetsbare patiënten), de invloed van varianten op de beschermende werking van de huidige vaccins en de lange termijn effecten van vaccinatie.

Om tot beantwoording van deze kennishiaten te komen geef ik opdracht tot een addendum op het huidige deelprogramma COVID-19-vaccinaties. Voor de uitvoering van dit addendum is € 3.9 miljoen beschikbaar. Over de inhoud van dit addendum vinden de ambtelijke overleggen reeds plaats. U kunt hierover verdere afspraken maken met de programmahouder Rafaël Brouwer en de inhoudelijke betrokken beleidsmedewerker Nikki Kenters. Graag ontvang ik van u het voorstel inclusief begroting en liquiditeitsprognose.

Ministerie van Volksgezondheid,
 Welzijn en Sport

2022/009681/zonmw

INGEKOMEN
12 APR. 2022
Behandelen: <i>Covidig</i>
Fotokopie: <i>baluer/MT/FAC</i>

Directoraat Generaal Volksgezondheid
 Programmadirectie COVID-19

Bezoekadres:
 Parnassusplein 5
 2511 VX Den Haag
 T 070 340 79 11
 F 070 340 78 34
 Postbus 20350
 2500 EJ Den Haag
 www.rtksoverheid.nl

Inlichtingen bij
 R. Brouwer
 Kenniscoördinator COVID-19

T 070-3405173
 M +31(0)6-2314 8077
 r.brouwer@minvws.nl

Kenmerk
 3328188-1025486-PDC19

Uw brief
Correspondentie uitsluitend richten aan het retouradres met vermelding van de datum en het kenmerk van deze brief.

2. Deelprogramma om inzichten te verkrijgen naar de redenen en oorzaken van oversterfte ten tijde van de coronapandemie

Directoraat Generaal
 Volksgezondheid
 Programmadirectie COVID-19

Kenmerk
 3328188-1025486-PDC19

Aanleiding

Op 2 december jl. heeft de Tweede Kamer een motie¹ aangenomen die de regering verzoekt om een academisch onderzoek uit te voeren naar de redenen en oorzaken van oversterfte tot en met november 2021. In het publieke debat wordt als mogelijke oorzaak van oversterfte onder andere gedacht aan uitgestelde zorg en de ernst van verschillende virusvarianten in relatie tot vaccinatie. De daadwerkelijke oorzaken van deze oversterfte zijn op dit moment niet vastgesteld. Om invulling te geven aan deze motie zal in twee trajecten door het RIVM en het CBS op basis van alle beschikbare relevante data onderzoek gedaan worden naar de oversterfte in deze periode. In deze twee trajecten worden het CBS en het RIVM ondersteund door een onafhankelijke klankbordgroep die door u is ingesteld. Daarnaast is in de Stand van Zakenbrief van 15-2-2022² uiteengezet hoe doormiddel van een derde traject onderzoek door academici gestimuleerd zal worden met ondersteuning van een wetenschappelijke begeleidingscommissie. Dit traject wordt opgezet in samenwerking met ZonMw.

Opdracht

Deze opdracht aan ZonMw betreft het instellen van de klankbordgroep voor 2 onderzoekstrajecten vanuit CBS en RIVM. Daarnaast wordt er opdracht gegeven om wetenschappelijk onderzoek naar oversterfte te faciliteren door ZonMw middels oproepen tot onderzoek op dit thema en het verstrekken van subsidie om de onderzoeken uit te kunnen voeren. Hiertoe wordt een wetenschappelijke begeleidingscommissie ingesteld. Zowel de klankbordgroep als de begeleidingscommissie functioneren onder het ZonMw COVID-19 programma.

Het totale traject kan als volgt worden samengevat (in grijs de opdracht voor ZonMw). Voor deze opdracht aan ZonMw is € 2 miljoen beschikbaar.

	Kern	Product	Opdracht aan ZonMw:
Traject 1: Beschikbare cijfers CBS	een zo compleet mogelijk beeld geven van de doodsoorzaken 2021 o.b.v. beschikbare data (voornamelijk observationele data; waar nodig gemodelleerd)	Publicatie onderzoeksbevindingen in achtergrondartikel door het CBS (16 februari 00:00 ³)	Klankbordgroep: Klankbord over scope, aanpak, resultaten en duiding traject 1, en denkt mee en adviseert over plan van aanpak traject 2
Traject 2: Verdiepend onderzoek	Verdiepend onderzoek op basis van registerdata en	Onderzoeksrapport + Advies hoe registratie te versnellen (eind juni)	Klankbordgroep: Klankbord over

¹ [Motie van het lid Omtzigt over een onderzoek naar de oorzaken van oversterfte | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

² [Kamerbrief met stand van zaken COVID-19 \(februari 2022\) | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/diversen/2022/ontwikkelingen-in-sterfte-in-2020-en-2021>

CBS en RIVM	(medische) dossiers naar hypothesen o.b.v. completere data en voorwerk m.b.t. beschikbaarheid van data in traject 3		aanpak, analyse en duiding
Traject 3: Academici	Gesubsidieerd academisch onderzoek onder leiding van ZonMw met toegang tot zoveel mogelijk relevante data via CBS infrastructuur	Subsidie traject ZonMw (april/mei) en uitkomsten wetenschap (vanaf het derde kwartaal 2022)	<u>Begeleidingscommissie</u> stelt onderzoeksagenda op en adviseert bestuur ZonMw over honorering onderzoeken

Directoraat Generaal Volksgezondheid
 Programmadirectie COVID-19

Kenmerk
 3328186-1025486-PDC19

Taakstelling klankbordgroep

De klankbordgroep heeft de taak om op aanvraag tenminste:

- Mee te denken met analyses in traject 1 door het CBS door de bredere inzet van (academische) expertise;
- De resultaten uit traject 1 en 2 te bespreken en te adviseren hoe deze te rapporteren;
- Als klankbord te dienen met betrekking tot het plan van aanpak voor traject 2 van het CBS en het RIVM;
- Te klankborden welke informatie relevant is en hoe deze informatie op een veilige manier beschikbaar kan worden gesteld voor academische analyses naar oversterfte door derden in traject 3;
- De kennis, ervaring en inzichten van traject 1 en 2 beschikbaar stellen ten behoeve van de hieronder benoemde wetenschappelijke begeleidingscommissie.

Invulling klankbordgroep

- De klankbordgroep wordt samengesteld door ZonMw. Voor commissieleden kan gebruik gemaakt worden van de bestaande commissie Covid-19, aangevuld met expertise op gebied van bijvoorbeeld demografie, gedrag, statistiek en epidemiologie, geriatrie en gezondheid. Diversiteit in expertise, vertegenwoordiging vanuit verschillende regio's en een goede man/vrouw verhouding zijn hierbij randvoorwaarden.
- De voorzitter wordt voorgedragen door VWS en benoemd door ZonMw.
- Vertegenwoordigers van het ministerie van VWS, RIVM en CBS nemen als waarnemer in de klankbordgroep plaats. Bij de samenstelling van de commissie wordt de Code omgang met persoonlijke belangen van ZonMw toegepast. De leden van de commissie worden voor de duur van het programma aangesteld.
- Werkwijze en mandaat van de commissie evenals vacatiegelden zijn geregeld conform reguliere afspraken ZonMw

Taakstelling Wetenschappelijke begeleidingscommissie

De wetenschappelijke begeleidingscommissie:

- krijgt de opdracht om een onderzoeksagenda op te stellen naar mogelijke redenen en oorzaken van oversterfte gedurende de corona pandemie.
 - o Door de opgestelde onderzoeksagenda dienen academische wetenschappers gestimuleerd te worden tot onderzoek op dit thema middels subsidieoproepen door ZonMw, met als doel om vanuit verschillende

expertises een verbreding en verdieping te bewerkstelligen van de kennis die binnen traject één en twee zijn opgedaan, alsmede om de infrastructuur voor het delen van data tot dit doel te versterken.

- o Bij het opstellen van de onderzoeksagenda dienen ten minste de volgende punten te worden overwogen:
 - Literatuuronderzoek naar factoren die samenhangen met oversterfte
 - Vergelijking met andere landen in Europa
 - Empirisch onderzoek naar de mogelijke redenen en oorzaken van oversterfte in Nederland, met behulp van a) data die beschikbaar worden gesteld b.v. bij het CBS en het RIVM en/of b) de ervaringen en inzichten van specifieke groepen als bijvoorbeeld nabestaanden, zorgverleners en experts.
- Heeft een adviesfunctie m.b.t. de tekst van de oproep waar onderzoekers op kunnen indienen voor subsidie, welke geschreven wordt door ZonMw.
- Beoordeelt de aanvragen (na beoordeling door referenten en verwerking daarvan) op verschillende criteria conform de doelstellingen van het (deel)programma; zo nodig (open ronde) prioriteren van de aanvragen.
- Legt aanvragen met een beoordeling voor aan het ZonMw-bestuur om dit te honoreren.
- Signaleert ontwikkelingen die van belang zijn voor het programma, en brengt gevraagd advies uit aan het ZonMw-bestuur.
- Bewaakt de kwaliteit, voortgang en evaluatie van de gehonoreerde projecten op grond van de voortgangsgesprekken en rapportages en het eindverslag.
- De commissie zal de subsidieontvanger begeleiden door de tussenrapportages en het eindrapport van commentaar te voorzien en advies uitbrengen naar het bestuur van ZonMw met betrekking tot het eindrapport, met daarin verwerkt hoe de projectgroep is omgegaan met het commentaar van de commissie op de concept-eindrapportage. De commissie zal daarin ook het onderzoek wat is uitgevoerd in het voorstadium en het commentaar daarop van betrokken partijen meenemen in haar advies.

Directoraat Generaal
Volksgezondheid
Programmadirectie COVID-19

Kenmerk
3328188-1025486-PDC19

Invulling wetenschappelijke begeleidingscommissie

- De wetenschappelijke begeleidingscommissie wordt samengesteld door ZonMw. Voor commissieleden kan gebruik gemaakt worden van de bestaande commissie Covid-19, aangevuld met expertise op gebied van bijvoorbeeld demografie, gedrag, statistiek en epidemiologie, geriatrie en gezondheid. Diversiteit in expertise, vertegenwoordiging vanuit verschillende regio's en een goede man/vrouw verhouding zijn hierbij randvoorwaarden.
- De voorzitter wordt voorgedragen door VWS en benoemd door ZonMw.
- De leden van de commissie worden voor de duur van het deelprogramma aangesteld. Vertegenwoordigers van het ministerie van VWS, RIVM en CBS nemen als waarnemer in de wetenschappelijke begeleidingscommissie plaats.
- De wetenschappelijke begeleidingscommissie heeft een taak in de beoordeling en honorering van projecten. Daarom mogen zij geen persoonlijke belangen hebben. Personen die kunnen indienen als hoofd- of medeaanvrager kunnen geen plaats nemen in de wetenschappelijke begeleidingscommissie, evenals rectoren of decanen. De ZonMw ['Code omgang met persoonlijke belangen'](#) is van toepassing.
- Werkwijze en mandaat van de commissie evenals vacatiegelden zijn geregeld conform reguliere afspraken ZonMw

Voor de uitvoering van dit deelprogramma (incl. programmakosten) is € 2 miljoen beschikbaar. Op het terrein van dit deelprogramma vinden de ambtelijke overleggen reeds plaats en kunt u hierover verdere afspraken maken met de programmahouder Rafaël Brouwer en de inhoudelijke experts Tamas Erkelens en Gerhard Dekker. Graag ontvang ik van u het programmavoorstel inclusief begroting en liquiditeitsprognose per onderdeel van de opdracht.

**Directoraat Generaal
Volksgezondheid**
Programmadirectie COVID-19

Kenmerk
3328188-1025486-PDC19

Hoogachtend,

de directeur-generaal Volksgezondheid,

Marjolijn Sonnema

B Samenstelling Klankbordgroep

Voorzitter:

De heer prof. dr. R. (Robert) Verheij

Vicevoorzitter:

De heer prof. dr. K. (Koos) van der Velden

Leden:

Mevrouw prof. dr. A. (Agneta) Fischer

De heer prof. dr. A. (Arfan) Ikram

Mevrouw dr. D. (Dianne) de Korte-de Boer

De heer prof. dr. E. (Eelco) Hak

Mevrouw dr. E. (Eline) van den Broek-Altenburg

De heer prof. dr. F. (Frans) van Poppel

De heer drs. H. (Hidde) Boonstra

De heer dr. J. (Jan) von der Thüsen

De heer prof. dr. K. (Koos) van der Velden

De heer prof. dr. N. (Niek) Klazinga

De heer prof. dr. P. (Pieter) van Baal

De heer prof. dr. R. (Rein) Houben

De heer prof. dr. R. (Ronald) Meester

Waarnemers:

VWS

ZonMw

Bijeenkomsten:

1. Reflectie en adviestraject 1 en plan van aanpak traject 2	10 februari 2022
2. Reflectie en advies benodigde databronnen academisch onderzoek en opzet/uitvoering onderzoek traject 2	16 maart 2022,
3. Reflectie en advies op uitvoering onderzoek (voorlopige resultaten)	20 april 2022,
4. Reflectie en advies uitwerking resultaten	1 juni 2022

C Samenstelling Begeleidingscommissie

Voorzitter:

Prof.dr. L.J. (Louise) Gunning-Schepers

Leden:

De heer prof. dr. M. (Marijn) de Bruin

Mevrouw prof. dr S. (Saskia) le Cessie

De heer prof. dr. R.H.H. (Rolf) Groenwold

Mevrouw dr. H.J. (Dika) Luijendijk

De heer prof. dr. A.E (Anton) Kunst

Mevrouw Dr. A. (Anja) Schreijer

Waarnemers:

VWS

ZonMw

Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis – om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdopdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO.

ZonMw stimuleert
gezondheidsonderzoek en
zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 51 11
info@zonmw.nl
www.zonmw.nl